

Guia docent

Identificació de l'assignatura

Assignatura / Grup	22210 - Formació en l'Organització / 40
Titulació	Grau de Pedagogia (Pla 2016) - Segon curs
Crèdits	6
Període d'impartició	Primer semestre
Idioma d'impartició	Català

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx / Edifici
César Llorente López						
<i>Responsable</i>						Cal concertar cita prèvia amb el/la professor/a per a fer una tutoria
c.llorente@uib.es						

Contextualització

L'assignatura 'Formació en l'organització' juntament amb la de 'Planificació i gestió de processos formatius' i la de 'Formació per a l'ocupació' constitueixen la matèria 'Formació i gestió en l'organització', integrada dins el mòdul 'Orientació professional'

L'assignatura ens introdueix en el món de la formació en l'organització, és a dir, en el camp de l'empresa, del sector públic, del tercer sector i de l'emprenedoria. Així mateix, s'hi presenten els conceptes bàsics de la formació per a la innovació en contextos socials, culturals i professionals.

Es realitza la identificació i l'anàlisi dels conceptes clau de la formació d'acord amb les tendències actuals. A més, es pretén marcar les diferències i les similituds amb conceptes pròxims i aclarir-ne la ubicació en un context conceptual més ampli.

Es parteix de la idea que la persona adulta és la protagonista del procés de formació. Des d'aquest punt de vista, es presenten les característiques de la personalitat de la persona adulta, les seves capacitats físiques i sensorials, les característiques específiques i els estils d'aprenentatge, com també les seves expectatives i els seus objectius com a usuaris de la formació.

L'assignatura fa especial èmfasi en la idea de que la formació és una eina però que per a desenvolupar un canvi organitzatiu és imprescindible un canvi sistemàtic previ.

L'anàlisi dels paradigmes de la investigació didàctica i les orientacions conceptuals de la formació, ocupa una part important de l'assignatura. De fet, aquestes orientacions (íntimament relacionades amb tradicions filosòfiques i epistemològiques de la racionalitat didàctica) suposen el punt de partida fonamental per a la funció docent i per al paper de la formació en la societat.

Es treballen els aspectes relacionats directament amb els conceptes de professió i desenvolupament professional. En primer lloc es tracta el concepte de professió de forma genèrica, i després es centra el debat sobre si la docència és o no és una professió i, per tant, sobre si és necessari professionalitzar la formació. Així mateix, l'assignatura ens apropa a les etapes de creixement i desenvolupament professional i a les distintes tipologies de treball docent com a element per potenciar aquest procés de desenvolupament.

Guia docent

A l'assignatura treballam en profunditat la gamificació i la innovació aplicant la metodologia constructivista. En aquest sentit esfa una aproximació a les estratègies formatives emergents, com la robòtica la realitat virtual i l'anàlitica mitjançant big data i IA, a la formació inicial i a la iniciació a la docència del professorat així com a la formació de formadors.

Requisits

L'assignatura no té requisits essencials ni recomanables.

Competències

Específiques

- * Diagnosticar les necessitats i possibilitats de desenvolupament de les persones per a fonamentar les accions educatives (B2)
- * Conèixer i comprendre els processos d'ensenyament aprenentatge i la seva incidència en la formació integral (B-3)
- * Desenvolupar estratègies i tècniques per a promoure la participació i l'aprenentatge al llarg de la vida (B-7)
- * Aplicar estratègies i tècniques de tutorització, entrenament, assessorament entre iguals, consulta i orientació en processos educatius i formatius (B-16)

Genèriques

- * Capacitat per a treballar en equip amb els companys com a condició necessària per a la millora de la seva activitat professional, compartint sabers i experiències (A-12)
- * Capacitat per a cercar, seleccionar, ordenar, relacionar, avaluar i valorar la informació científica procedent de distintes fonts (A-19)

Bàsiques

- * Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

Continguts temàtics

- Tema 1. La formació
 - 1.1. Conceptualització de la formació
 - 1.2. Escenaris de la formació: tipologies d'organitzacions
 - 1.3. Tipologies d'accions formatives
- Tema 2. Els usuaris de la formació
 - 2.1. Tipologies d'alumnes
 - 2.2. Bases psicopedagògiques de l'aprenentatge adult

Guia docent

2.3. Expectatives i objectius dels usuaris de la formació

Tema 3. El professional de la formació

- 3.1. Patrons de la intervenció docent. Les orientacions conceptuals
- 3.2. La professió docent i el seu desenvolupament
- 3.3. El perfil i les competències dels formadors

Tema 4. Estratègies formatives emergents

- 4.1. La tutorització (Mentoring)
- 4.2. L'entrenament (Training)
- 4.3. L'assessorament (Coaching)
- 4.4. Coaching Sistèmic
- 4.5. Experiència d'alumne AR/VR
- 4.6. Gamificació

Tema 5. La formació dels professors i dels formadors

- 5.1. Formació del professorat
- 5.2. Formació dels formadors

Metodologia docent

S'exposarà el contingut teòric dels temes a través de classes teòriques (grup gran) en el que els alumnes d'acord amb l'estratègia de pedagogia constructivista desenvoluparan els continguts, seguint diversos textos i lectures de referència que serviran per a fixar els coneixements lligats a les competències previstes. Aquestes classes donaran pas a classes pràctiques (grup mitjà) en les quals es desenvoluparan i s'aplicaran els continguts adquirits a situacions i contextos reals a partir de resolució de problemes, comentaris de textos, exposicions en grup, etc., amb la qual cosa es permetrà a l'alumnat d'iniciar-se i desenvolupar les competències previstes.

El professorat proposarà la realització d'activitats de treball en grup i individual per a la realització de les quals tendran el suport de la persona docent.

Amb el propòsit d'afavorir l'autonomia i el treball personal de l'alumne, l'assignatura forma part del projecte Campus Extens, dedicat a l'ensenyament flexible i a distància, el qual incorpora l'ús de la telemàtica a l'ensenyament universitari. Així, mitjançant la plataforma de teleeducació Moodle l'alumne tindrà a la seva disposició una comunicació en línia i a distància amb el professor, un calendari amb notícies d'interès, documents electrònics i enllaços a Internet, propostes de pràctiques de treball autònom tant individuals com de grup i proves objectives avaluatives amb les quals l'estudiant podrà valorar de forma autònoma l'adquisició de les competències establertes a l'assignatura.

Volum de treball

A la següent taula es presenta la distribució d'hores segons les diferents activitats de treball presencial i de treball no presencial (o autònom) planificat i la seva equivalència en crèdits europeus o ECTS (1 crèdit ECTS = 25 hores de treball de l'estudiant).

Activitats de treball presencial (2,52 crèdits, 63 hores)

Guia docent

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Classes magistrals	Grup gran (G)	La finalitat és posar a l'abast de l'alumnat els fonaments teòrics i la seva aplicació pràctica en el dia a dia de l'organització i la gestió de la formació organitzativa mitjançant l'exposició i la participació de l'alumnat, amb la utilització de mitjans audiovisuals, per tal que assoleixi les competències de l'assignatura. Es fomentarà la intervenció de l'alumnat en aquestes classes teòriques mitjançant la seva participació activa i la discussió en grups reduïts, la realització d'activitats pràctiques i la posada en comú dels diferents punts de vista a partir de l'explicació de la persona professora i del material complementari que aquest aporti.	30
Classes pràctiques	Treball en equip	Grup gran (G)	La finalitat és facilitar a l'alumnat un primer contacte amb la realitat de les accions formatives que es duen a terme a les organitzacions. Per a dur a terme aquestes accions els alumnes es conformaran en equips de 5 persones per a desenvolupar en classe en l'espai de 30 minuts una acció formativa que utilitzi principis pedagògics actius i que desenvolupi una competència recurrent a les organitzacions.	15
Classes pràctiques	Pràctiques presencials	Grup gran (G)	En aquestes sessions s'emprarà l'aprenentatge individual combinat amb el cooperatiu, mitjançant el qual els estudiants treballaran dividits en petits grups, en activitats d'aprenentatge amb metes comunes. L'aprenentatge cooperatiu es caracteritza per ser una metodologia activa i experiencial dintre d'un model interaccionista d'ensenyament-aprenentatge, on el rol del professorat és el d'un mediador en la generació del coneixement i en el desenvolupament d'habilitats socials. Entre d'altres activitats es realitzaran: activitats de reflexió individual i col·lectiva sobre el propi procés d'aprenentatge i sobre experiències viscudes, resolució de casos pràctics, lectura i anàlisi de documents, etc.	15
Avaluació	Examen	Grup gran (G)	La finalitat és avaluar de manera objectiva les competències i capacitats adquirides per l'alumne tant les relacionades amb la part teòrica com les relacionades amb la part pràctica de l'assignatura. L'examen escrit constarà de dues parts: <ul style="list-style-type: none"> a) Primera part (avaluació de la part teòrica). Constarà de dos exercicis: <ul style="list-style-type: none"> - Realització d'un qüestionari de respostes breus relacionades amb les activitats treballades a la part pràctica de l'assignatura. Aquest exercici equivaldrà, aproximadament, al 30% del valor de l'examen. - Desenvolupament d'un tema, triat pel professor, d'entre tots els temes de l'assignatura. Es valorarà també la relació que l'alumne faci d'aquest tema amb la resta de temes i continguts de l'assignatura; així com l'organització i la coherència dels continguts exposats (que hauran de seguir un índex realitzat pel mateix alumne per estructurar el contingut que exposa). Aquest exercici equivaldrà al 20% del valor de l'examen. b) Segona part (avaluació de la part pràctica). Constarà d'un problema relacionat amb les competències treballades a la part teòrica. Aquest exercici equivaldrà, aproximadament, al 50% del valor de l'examen. 	3

Guia docent

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Aula digital.

Activitats de treball no presencial (3,48 crèdits, 87 hores)

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom en grup	Treball d'observació d'un centre formatiu	La finalitat és l'adquisició de les competències pròpies d'aquesta assignatura mitjançant la presa de contacte i l'estudi de la realitat organitzativa d'un centre formatiu. Consisteix en un treball elaborat per l'alumnat (en grup de fins a 4 persones) a partir de la visita a un centre de formació i l'entrevista amb el seu director/a i/o algun/s professor/s del centre, (sempre amb el vist-i-plau de la direcció). S'ha de realitzar sobre el mateix centre que s'haurà visitat per preparar l'exposició a classe a què es fa referència a les 'pràctiques presencials' de l'apartat 'classes pràctiques' del bloc 'Activitats de caràcter presencial'. Es recomana que, abans de la visita, l'alumnat recapti informació sobre el centre en el qual està interessat mitjançant diverses vies com ara contactes amb persones que ja coneixen el centre, visita a la pàgina web del centre (cas que en tengui), etc. El treball s'haurà de lliurar al professor en la data que aquest indiqui, utilitzant l'entorn facilitat per campus extens.	47
Estudi i treball autònom individual o en grup	Resolució de pràctiques individuals o en grups reduïts	Es proposaran una sèrie de pràctiques de treball individual al llarg del semestre, mitjançant l'entorn de campus extens, consistents en un conjunt d'exercicis pràctics relacionats amb les activitats pràctiques. L'alumnat haurà de realitzar aquests exercicis amb la finalitat d'aportar propostes a les sessions de grup mitjà en les quals es realitzarà una posada en comú amb les aportacions dels diferents grups o individus sobre la resolució de les situacions plantejades relacionades amb les activitats pràctiques realitzades.	40

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

Observacions:

1. Per a poder avaluar positivament l'assignatura, caldrà que l'alumne aprovi de forma independent cadascuna de les parts, és a dir: (a) Examen; (b) Carpeta de treballs (que inclou: exposició oral, treballs i projectes, pràctiques presencials i resolució de pràctiques individuals i en grups reduïts) i (c) Treball d'observació.
2. Per superar l'apartat (b) Carpeta de treballs, cal haver assistit a un 70% de les classes pràctiques.
3. Totes les activitats obligatòries tenen una data límit de lliurament que s'especificarà en el "Cronograma" i en el "Calendari" de l'aula virtual. En qualsevol cas l'alumnat no podrà aprovar l'assignatura sense haver lliurat i aprovat totes les activitats obligatòries.

Guia docent

4. Les qualificacions positives que obtengui l'alumnat en qualsevol dels apartats seran vàlides fins el mes de setembre.
5. Qualsevol actitud que obstaculitzi les dinàmiques d'aula podrà tenir repercussió sobre la nota final de l'assignatura, podent arribar a ser motiu de desqualificació.
6. L'alumnat ha de ser conscient que, segons s'exposa al Reglament Acadèmic de la Universitat (Article 34), es penalitzaran les activitats fraudulentament durant el procés d'avaluació de l'assignatura, en particular la inclusió en un treball de fragments d'obres alienes presentats de tal manera que es facin passar com a propis de l'alumnat. Concórrer en un frau d'aquest tipus suposarà l'automàtica qualificació de "suspens" (0,0) a la convocatòria anual.

Frau en elements d'avaluació

D'acord amb l'article 33 del Reglament acadèmic, "amb independència del procediment disciplinari que es pugui seguir contra l'estudiant infractor, la realització demostradorament fraudulenta d'algun dels elements d'avaluació inclosos en guies docents de les assignatures comportarà, a criteri del professor, una menysvaloració en la seva qualificació que pot suposar la qualificació de «suspens 0» a l'avaluació anual de l'assignatura".

Treball en equip

Modalitat	Classes pràctiques
Tècnica	Proves orals (no recuperable)
Descripció	La finalitat és facilitar a l'alumnat un primer contacte amb la realitat de les accions formatives que es duen a terme a les organitzacions. Per a dur a terme aquestes accions els alumnes es conformaran en equips de 5 persones per a desenvolupar en classe en l'espai de 30 minuts una acció formativa que utilitzi principis pedagògics actius i que desenvolupi un competència recurrent a les organitzacions.
Criteris d'avaluació	Es valorarà la presentació, la claredat expositiva, el contingut i la seva estructuració, el treball en equip, les habilitats comunicatives i lingüístiques i les respostes a les preguntes orals que es formulin després de l'exposició.

Percentatge de la qualificació final: 15%

Pràctiques presencials

Modalitat	Classes pràctiques
Tècnica	Treballs i projectes (no recuperable)
Descripció	En aquestes sessions s'emprarà l'aprenentatge individual combinat amb el cooperatiu, mitjançant el qual els estudiants treballaran dividits en petits grups, en activitats d'aprenentatge amb metes comunes. L'aprenentatge cooperatiu es caracteritza per ser una metodologia activa i experiencial dintre d'un model interaccionista d'ensenyament-aprenentatge, on el rol del professorat és el d'un mediador en la generació del coneixement i en el desenvolupament d'habilitats socials. Entre d'altres activitats es realitzaran: activitats de reflexió individual i col·lectiva sobre el propi procés d'aprenentatge i sobre experiències viscudes, resolució de casos pràctics, lectura i anàlisi de documents, etc.
Criteris d'avaluació	Es valorarà l'assistència i participació en les classes pràctiques així com la correcta resolució de les activitats proposades en funció del marc teòric de l'assignatura. També es valorarà la capacitat per a treballar en equip.

Percentatge de la qualificació final: 5%

Guia docent

Examen

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves de resposta llarga, de desenvolupament (recuperable)
Descripció	La finalitat és avaluar de manera objectiva les competències i capacitats adquirides per l'alumne tant les relacionades amb la part teòrica com les relacionades amb la part pràctica de l'assignatura. L'examen escrit constarà de dues parts: a) Primera part (avaluació de la part teòrica). Constarà de dos exercicis: - Realització d'un qüestionari de respostes breus relacionades amb les activitats treballades a la part pràctica de l'assignatura. Aquest exercici equivaldrà, aproximadament, al 30% del valor de l'examen. - Desenvolupament d'un tema, triat pel professor, d'entre tots els temes de l'assignatura. Es valorarà també la relació que l'alumne faci d'aquest tema amb la resta de temes i continguts de l'assignatura; així com l'organització i la coherència dels continguts exposats (que hauran de seguir un índex realitzat pel mateix alumne per estructurar el contingut que exposa). Aquest exercici equivaldrà al 20% del valor de l'examen. b) Segona part (avaluació de la part pràctica). Constarà d'un problema relacionat amb les competències treballades a la part teòrica. Aquest exercici equivaldrà, aproximadament, al 50% del valor de l'examen.
Criteris d'avaluació	a) Primera part (avaluació de la part teòrica) - Desenvolupament d'un tema: es valorarà la correcta exposició dels coneixements adquirits a través de l'assignatura. També es valorarà la relació que l'alumne faci d'aquest tema amb la resta de temes i continguts de l'assignatura; així com l'organització i la coherència dels continguts exposats (que hauran de seguir un índex realitzat pel mateix alumne per estructurar el contingut que exposa). Aquest exercici equivaldrà al 50% del valor de l'examen. - Qüestionari de respostes breus relacionades amb les competències específiques de l'assignatura. Es valorarà el desenvolupament correcte de les qüestions plantejades. Aquest exercici equivaldrà al 30% del valor de l'examen. b) Segona part (avaluació de la part pràctica). Constarà de, com a màxim, dos exercicis relacionats amb les competències treballades a la part pràctica. Es valorarà l'adequació dels coneixements adquirits a la resolució dels exercicis pràctics plantejats. Aquest exercici equivaldrà al 20% del valor de l'examen.

Percentatge de la qualificació final: 50%

Treball d'observació d'un centre formatiu

Modalitat	Estudi i treball autònom en grup
Tècnica	Treballs i projectes (no recuperable)
Descripció	La finalitat és l'adquisició de les competències pròpies d'aquesta assignatura mitjançant la presa de contacte i l'estudi de la realitat organitzativa d'un centre formatiu. Consisteix en un treball elaborat per l'alumnat (en grup de fins a 4 persones) a partir de la visita a un centre de formació i l'entrevista amb el seu director/a i/ o algun/s professor/s del centre, (sempre amb el vist-i-plau de la direcció). S'ha de realitzar sobre el mateix centre que s'haurà visitat per preparar l'exposició a classe a què es fa referència a les 'pràctiques presencials' de l'apartat 'classes pràctiques' del bloc 'Activitats de caràcter presencial'. Es recomana que, abans de la visita, l'alumnat recapti informació sobre el centre en el qual està interessat mitjançant diverses vies com ara contactes amb persones que ja coneixen el centre, visita a la pàgina web del centre (cas que en tengui), etc. El treball s'haurà de lliurar al professor en la data que aquest indiqui, utilitzant l'entorn facilitat per campus extens.
Criteris d'avaluació	S'avaluarà el grau de coneixements adquirits per l'alumnat amb el seu treball en equip a l'hora de preparar i estructurar continguts a través del treball realitzat. Així mateix es valorarà la capacitat d'organització i planificació, les habilitats en les relacions interpersonals, la capacitat de treball en equip, la motivació per la qualitat, la iniciativa i el lideratge.

Percentatge de la qualificació final: 20%

Guia docent

Resolució de pràctiques individuals o en grups reduïts

Modalitat	Estudi i treball autònom individual o en grup
Tècnica	Treballs i projectes (recuperable)
Descripció	Es proposaran una sèrie de pràctiques de treball individual al llarg del semestre, mitjançant l'entorn de campus extens, consistents en un conjunt d'exercicis pràctics relacionats amb les activitats pràctiques. L'alumnat haurà de realitzar aquests exercicis amb la finalitat d'aportar propostes a les sessions de grup mitjà en les quals es realitzarà una posada en comú amb les aportacions dels diferents grups o individus sobre la resolució de les situacions plantejades relacionades amb les activitats pràctiques realitzades.
Criteris d'avaluació	S'avaluarà el grau de coneixements adquirits per l'alumnat amb el seu treball autònom a l'hora de preparar i estructurar els continguts de l'assignatura a través dels treballs realitzats.

Percentatge de la qualificació final: 10%

Recursos, bibliografia i documentació complementària

A continuació, es detalla els llibre de lectura obligatòria, els altres llibres bàsics, així com un conjunt de llibres de consulta o ampliació que l'alumnat haurà de consultar de forma autònoma.

Bibliografia bàsica

Oliver, M.F. (2007). La formació per a la docència. Palma: Edicions Ferran Sintès. (Lectura obligatòria)
Llorente, C. (2010). El Método TANGRAM. Barcelona. Amazon. (Lectura obligatòria)

Altres llibres de bibliografia bàsica

AAVV (2007). Formación de Formadores. Escenario Aula. Barcelona: Thomson
AAVV (2007). Formación de Formadores. Escenario Institucional. Barcelona: ThomsonCasamayor, G. (Coord.) (2007). Els 'Trucs' del Formador. Art, ofici i experiència. Barcelona: Graó.
Colén, M.T i Jerauta, B. (2010). Tendencias de la formación permanente del profesorado. Barcelona: ICE-UB- Horsori.
Imbernón, F. (2007). 10 ideas clave. La formación permanente del profesorado. Nuevas ideas para formar en la innovación y el cambio. Barcelona: Graó.

Bibliografia complementària

Amat, O. (1994). Aprender a enseñar. Una visión práctica de la formación de formadores. Barcelona: Gestión 2000 S.A.
Arencibia, S. i Guarro, A. (1999). Mejorar la escuela pública. Una experiencia de asesoramiento a un centro con problemas de disciplina. Tenerife: Gobierno de Canarias.
Bassa, R. i Oliver, M.F. (1997). Les Escoles d'Estiu de Mallorca (1968-1996). Palma: Edicions Ferran Sintès.
Buckley, R. i Caple, J. (1991). La formación. Teoría y práctica. Madrid: Ediciones Díaz de Santos. (Traducció de l'original en anglès: The Theory and Practice of Training. Londres: Kogan Page, Ltd., 1990).
Ferry, G. (1991). El trayecto de la formación. Los enseñantes ante la teoría y la práctica. Barcelona: Paidós Educador.
Gairín, J. (1993). Evaluación de programas y cursos A A. Ferrández, J. Peiro i J.M. Puente (Coords). La evaluación en la educación de las personas adultas. Madrid: Diagrama, pp. 77-109.
Hargreaves, A. (1996). Profesorado, cultura y posmodernidad (cambian los tiempos, cambia el profesorado). Madrid: Morata.
Imbernón, F. (1987). La formació permanent del professorat. Anàlisi dels formadors de formadors. Barcelona: Barcanova.

Guia docent

- Izquierdo, C. (1996). La reunión de profesores. Participar, observar y analizar la comunicación en grupo. Barcelona: Paidós.
- Joyce, B.; Calhoun, E. i Hopkins, D. (2002). Models of learning - tools for teaching. Buckingham: Open University Press.
- Kirkpatrick, D.L. (2000). Evaluación de acciones formativas. Los cuatro niveles. Barcelona. EPISE, S.A. Gestión 2000, S.A.
- Klenowski, V. (2004). Desarrollo de Portafolios para el aprendizaje y la evaluación. Madrid: Narcea.
- Knight, P.T. (2005). El profesorado en Educación Superior. Madrid: Narcea.
- Landsheere, G (1977). La formación de los enseñantes de mañana. Madrid: Narcea.
- Levy-Leboyer, C. (1997). Gestión de las Competencias. Barcelona: Ediciones Gestión 2000.
- Linch, J. (1977). La educación permanente y la preparación del personal docente. Hamburgo: Instituto de la Unesco para la educación.
- Oliver, M.F. (1998). Models d'Intervenció en la formació permanent del professorat. Palma: Universitat de les Illes Balears.
- Popkewitz, T. (1990). Formación del profesorado. Tradición, Teoría, Práctica. Valencia: Universidad de Valencia.
- Quaglino, G.P. (2005). Fare Formazione. I fondamenti della formazione e i nuovi traguardi. Milan: Raffaello Cortina Editore.
- Schön, D. (1998). El profesional reflexivo. Como piensan los profesionales cuando actúan. Madrid: Paidós. (Edició original de 1983).
- Stenhouse, L. (1984). Investigación y desarrollo del currículum. Madrid: Morata.
- Stufflebeam, D.L. i Shinkfield, A.J. (1987). Evaluación Sistemática. Guía teórica y práctica. Madrid: Paidós/MEC.
- Tardif, M. (2004). Los saberes del docente y su desarrollo profesional. Madrid: Narcea.
- Zeichner, K.M. (1988). Estudio sobre la contribución de programas de formación al aprendizaje del profesorado. A A. Marcelo (Ed.), Avances en el estudio del pensamiento de los profesores. Sevilla: Universidad de Sevilla.

